

ordinationem, quam, ubi opus et quotiens expediens erit, nostra auctoritate facient et constituent; notariosque et custodes, tam in civitatibus et oppidis, quam etiam in villis, iuxta arbitrium suum exactores etiam ipsi deputabunt et iuramento corporali ad fidelitatem illos astringent.

[3]. Ternarii vero, more vetusto circa quemlibet grossum solvendi, pro civitatum et oppidorum reparatione conserventur.

[4]. Tabernatores vero singuli, cerevisiam coquentes, vel coctam a dominis, tam spiritualibus, quam saecularibus ad propinandum recipientes, a quolibet vase mensurae civilis teneantur^k per unum grossum in manus exactoris solvere.

[5]. Item a medio vase vini alias *pólkufek* florenus sum triginta quadrantibus solvendus.

[6]. Item a *drelink* sive Seremiensi vase vini duo floreni cum sexaginta quadrantibus solvendi.

[7]. Item a quolibet barili malmatici^l vel vini Italici unus *hort*^m cum septem ternariis solvatur.

[8]. A barili vero simplicis vini duo grossi solvantur et duo ternarii.

[9]. A medonis vase communi duo grossi cum duobus ternariis.

[10]. A cerevisia advectitia sive externa, ut Swidnicensi, Glogoviensi, Theschinensiⁿ, Bernoviensi et alia quacumque, a quolibet eius vase duo grossi.

[11]. Et quicumque non soluta prius exactione praefata cerevisiam, ^omedonem, vinum^o, malmaticum et alium quemcunque potum ex praedictis vendere et propinare in fraudem reipublicae praesumpserit, totum illud, in quo fraudem commisit seu committere voluit, irremissibiliter amittet, et ad poenam regalem solvendam, quotiens id fecerit, obligatur; capitaneusque loci in tales omnes et singulos, fraudem huiusmodi committentes, animadversionem debitam, veritate rei cognita, non habendo respectum ad quempiam, irremissibiliter exequatur.

[12]. Ad quam quidem exactionem colligendam diligenterque et fideliter exigendam in exactores constituimus N.^p, vobis omnibus et singulis, quorum interest, mandantes, quatinus^q praefatis exactoribus, sive ab eis substitutis de ipsa exactione ducillorum respondeatis et responderi^r faciatis^s. Vos vero locorum capitanei eos, qui rebelles vel negligentes erunt, et quos ipsi exactores deferent, per pignorationes solitas ad solvendas^t huiusmodi exactiones compellatis sub poenis nostris, contra negligentes capitaneos in novis et antiquis statutis descriptis². Et pro gratia nostra aliter non facturi.

Datum in conventionem^u generali Pyotrcoviensi, feria sexta proxima^v post festum sancti Valentini martyris^w anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto [17 II 1525], regni vero^x nostri^y decimo nono. ^zAd mandatum proprium Sacrae Maiestatis Regiae^z.

IV. CONSTITUTIO DE BONIS ET FUNDIS TOTIUS REGNI TAXANDIS^a

Sigismundus Dei gratia Rex Poloniae etc., universis et singulis principibus, tam spiritualibus quam saecularibus, reverendissimis et reverendis in Christo patribus dominis archiepiscopis,

^k tenentur *G. Sier.*

^l *WMK₂ tu i poniżej*: malmatici, malmaticum.

^m ort *MK₂.*

ⁿ Thesnensi *MK₁, MK₂.*

^{o-o} vinum, medonem *MK₂.*

^p *W MK₁ i G. Sier. okienko*; w *MK₂ zamiast*: in exactores constituimus N. *jest* in terra N. et districtibus N. et N. in exactores constituimus venerabilem N. et N. et generosum N. et N.

^q quatenus *MK₁, MK₂.*

^r respondere *G. Sier.*

^s curetis *MK₂.*

^t ad solutionem *MK₂.*

^u In conventu *MK₁, MK₂.*

^v *Wyraz opuszczony w MK₁.* ^w *Wyraz opuszczony w MK₁, MK₂.* ^x *Wyraz opuszczony w MK₂.* ^y nostri anno *MK₁, MK₂.*

^{z-z} Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium *MK₂.*

^a Tytuł tego aktu w *MK₁, t. 38, s. 386 brzmi*: Litterae universales. Skoro jednak nie o uniwersał tu idzie, a w tekście sam ów akt nazwany został konstytucją, przeto za uzasadniony przyjęliśmy tytuł, nadany przez O. Balzera (*CIP, t. IV-1, nr 52, s. 180*).

² Por. konstytucję sejmu koronacyjnego z 1507 r., nr I, nrt. 12, oraz konstytucję sejmu piotrkowskiego z 1512 r., nr II: Constitutio de officiis capitaneis incumbendis diligenter exequendis.

episcopis omnibusque aliis status ecclesiastici ordinibus, necnon magnificis, generosis, nobilibus, famatis et providis, palatinis, castellanis, capitaneis, tenutariis, terrigenis, nobilibus, officialibus et eorum vicesgerentibus, civitatumque et oppidorum, tam nostrorum quam quorumcunque subditorum nostrorum magistris civium, necnon consulibus, civibus, oppidanis et eorum communitatibus, et generaliter omnibus subditis nostris spiritualibus et saecularibus, cuiuscunque status, sexus et conditionis ac praeceminentiae in regno nostro existentibus, sincere et fidelibus nobis dilectis, salutem et gratiam nostram regiam. Sincere et fideles dilecti!

[1]. Cupientes providere securitati regni nostri, quod ab hostibus continue infestatur, volentesque, ut omnes subditi nostri ferant iuste et aequaliter onus defensionis, quod sine debita bonorum taxatione fieri non potest, statuimus et decrevimus in conventu Piotrkoviensi generali proxime praeterito¹ cum consiliariis nostris status utriusque et nuntiis terrarum, a nobilitate cum plena facultate missis, ut fieret aestimatio seu taxatio omnium bonorum et fundorum, hoc est civitatum, oppidorum et villarum totius regni nostri modo infrascripto.

[2]. In primis conventus terrestres indicemus et indicare promittimus im loco et civitate capitali cuiuslibet palatinatus regni nostri pro festo sanctae Trinitatis proximo [11 VI 1525], et illos ubique publicari et proclamari faciemus; ad quos conventus palatini et omnes dignitarii, castellani, capitanei et officiales totaque nobilitas uniuscuiusque palatinatus convenire debent sub poenis nostris regalibus².

[3]. In eo autem conventu quisque palatinus cum castellanis, officialibus et nobilibus sui palatinatus eliget et designabit ad singulos districtus unum castellanum illius districtus et duos viros nobiles eiusdem districtus, sic quod ad singulos districtus sit electus et designatus castellanus et duo nobiles eiusdem districtus fidedigni, probatae virtutis et bonae conscientiae. Quod si non fuerit in aliquo districtu castellanus, eliget palatinus alium dignitarium seu officialem illius districtus de consensu dignitariorum, officialium ac nobilitatis, quae ibi fuerit, aut maioris partis ipsius.

[4]. Hi vero omnes supradicti iurati esse debebunt, palatinus et castellanus sub eo iuramento, quo nobis et reipublicae regni nostri obstricti sunt^b; duo vero illi nobiles ex communitate electi corporale iuramentum praestabunt, quod omnium et singulorum bona iuste taxabunt et conscribent, ita ut illa vendi aut emi deberent, non habita ratione sanguinis aut amicitiae vel cuiuscunque necessitudinis, neque ex amore, prece, pretio aut odio, nec propter munera aut pollicitationes, nec metu aut timore, sed iure, sincere ac secundum Deum et iustitiam.

[5]. Palatinus autem cum castellano primario ex duobus nobilibus ex communitate electis initium faciet eiusmodi taxationis bonorum, et primus ipse capitalem districtum sui palatinatus obequitabit, videndo, aestimando et taxando cuiusque bona, a suis propriis incipiendo, si illa in eodem districtu capitali habuerit, sive illa sint haereditaria, sive obligatoria, secundum industriam, discretionem et conscientiam, et descendendo personaliter cum sibi adiunctis castellano et nobilibus ad singulas parochias eiusdem districtus, et ubi opus fuerit et dominis taxatoribus ita expedire videbitur, etiam ad villas ipsas, civitates et oppida, situm, proventus omnes diligenter perpendendo et disquirendo; et ibidem valorem et aestimationem bonorum illius parochiae, vocato ad se plebano aut eius commendario et aliis hominibus, tam nobilibus quam plebeis omnis ordinis et status circumadiacentibus, inquirere, nulli favendo, sed Deum et

^b *W MK₁*: sunt dicent.

¹ *Ta właśnie wzmianka uzasadnia włączenie niniejszego tekstu do materiałów sejmu piotrkowskiego 26 grudnia 1524-23 lutego 1525 r., choć od jego zakończenia do chwili spisania i publikacji tego tekstu upłynęło prawie trzy miesiące.*

² *Zgodnie z tym artykułem rozesał król 8 maja 1525 r. listy zwołujące sejmiki na dzień 11 czerwca 1525 r., ad exequenda ea, quae decreta sunt in ipso conventu generali ad statuendam certam et stabilem defensionem, et quae aequaliter iusteque ab omnibus subditis nostris sustineretur (MK₁, t. 38, s. 393). Zachowało się też poświęcone temu zagadnieniu laudum województwa krakowskiego z 11 czerwca 1525 r., które postanawiało rozpocząć tę taksację w lipcu tegoż roku (Archiwum Państwowe w Krakowie, Księgi grodzkie, inscr. t. 35, s. 166-168; omówienie por. O. Balzer, CIP, t. IV-1, nr 52, s. 181).*

conscientiam prae oculis habendo, ac ipsam taxam et valorem singulorum bonorum eiusdem districtus fideliter conscribi et annotari faciet.

[6]. Quo exemplo alii castellani cum duobus nobilibus iuratis ibunt per districtus sibi deputatos illius palatinatus, et taxationem omnem omnium bonorum, descendendo ad parochias modo praemisso, facient et fideliter conscribent.

[7]. Ibit autem unus castellanus post alium infra unam septimanam, si et in quantum priorem districtum absolverit, per alios singulos districtus, propterea ut nobiles, in diversis districtibus bona haereditaria habentes, taxationi suorum bonorum interesse possint, id quod facere debebunt et tenebuntur sub poenis nostris regalibus; vel si ipsimet personaliter commode interesse non valerent, vices suas amicis, vicinis, familiaribus aut officialibus suis committere possint. Alioquin eorum bona nihilominus taxabuntur et taxari debent, absentia illorum non obstante.

[8]. Et quoniam in omnibus palatinatibus et districtibus domini spirituales habent bona sua ecclesiastica seu fundos, quae licet nunquam alias subiecta erant oneri bellicae servitutis, ut quae per Serenissimos praedecessores nostros, Poloniae reges et duces, sunt ab initio foundationis ecclesiarum ad usum duntaxat et onera ecclesiae collata, multisque immunitatibus et libertatibus donata, tamen in praesenti regni necessitate et summo discrimine volentes ipsi domini spirituales sibi et ecclesiis suis gratiam nostram regiam demereri, fratribus vero suis dominis saecularibus gratificari, rei publicae, pro cuius bono statu orare tenentur, ope sua non deesse, permiserunt etiam, non gravatim, bona sua ecclesiastica, hactenus semper libera, cum his, quae ad defensionem obligata sunt, in praesens taxari, ita ut bona dominorum saecularium taxabuntur. Et proinde domini archiepiscopi [et]^c episcopi designabunt duos viros ecclesiasticos bonae fidei et conscientiae ad quemlibet palatinatum, qui una cum taxatoribus, per palatinum, castellanos, officiales et nobilitatem electis seu eligendis, taxabunt bona omnia, tam spiritualium quam saecularium personarum. Et hi primum cum palatino et castellano primario ac duobus nobilibus electis capitalem districtum obequitabunt per singulas parochias, et simul cum illis bona eiusdem districtus taxabunt et aestimabunt modo suprascripto³ secundum Deum et conscientiam, sublato amore, favore, metu, prece, odio etc.

[9]. Idem spirituales, designandi per dominos archiepiscopos et episcopos, ituri deinceps sunt successive per alios districtus illius palatinatus, et bona omnia, tam spiritualia quam saecularia, cum castellanis et nobilibus electis seu eligendis taxabunt modo et ordine suprascripto; et non erit opus, ut ad singulos districtus eligantur seu designentur alii et alii spirituales, prout taxatores saeculares, qui ad singulos districtus eligi et designari debent, sed ad totum palatinatum et districtus illius omnes duo duntaxat taxatores spirituales, incipiendo a primo et capitali districtu, bona omnia, ut supra dictum est, cum taxatoribus, ad singulos districtus electis seu eligendis, taxabunt seu aestimabunt.

[10]. Verum praestabunt prius iuramentum corporale in manibus sui episcopi, quod non amore, non prece, odio, metu, favore etc., sed iuste et secundum Deum ac conscientiam ac iustum rationis suae iudicium bona omnia taxabunt et aestimabunt.

[11]. Si vero taxatores spirituales et saeculares inter se fuerint discordes in taxatione aliquorum bonorum spiritualium aut saecularium, huiusmodi differentiam, et quibus rationibus et causis quaeque pars nitetur et assertionem ac motum animi sui fulciet, describent, et ad nos ad proximum generalem conventum perferent, revidendam per nos et consiliarios nostros et iustitia mediante decernendam.

[12]. Peracta autem in singulis palatinatibus et districtibus eorum taxatione suprascripta, descriptisque diligenter omnibus differentiis, si quae circa eam exorientur, eam palatini ipsi, castellani et taxatores spirituales et saeculares suprascripti in singulis palatinatibus conscribent ac in registra seu libros redigent ac redigi facient, illaque manibus propriis subscripta sigillis suis obsignabunt. Quae palatini ipsi terrarum ad se recipient et nobis afferent ad proximum

^c *Opuszczone w MK₁.*

³ *Por. wyżej art. 5.*

generalem conventum, in quo nos cum consiliariis nostris et terrarum nuntiis, visis, perspectis et mature perpensis taxationibus omnium bonorum, constituemus modum et ordinem defensionis regni nostri, qui eidem regno utilis et subditis nostris tolerabilis et ferendus sit futurus; idque, quod nobis in ea ipsa taxatione bonorum moderandum, augendum et minuendum videbitur, facere et constituere cum senatu regni nostri et nuntiis terrarum curabimus.

[13]. Quia vero nos ferimus multa onera in sustinendo statu nostro regio et expediendis reipublicae negotiis, non visum fuit, ut bona nostra regia, quae libera, et non oppignorata habemus, subiicerentur taxationi suprascriptae, quoniam nos pro officio ac debito nostro proque virtute et benignitate nostra regia nunquam deesse solemus nec unquam deesse volumus viribus et facultatibus nostris defensionis ipsius regni et subditorum nostrorum.

[14]. Verum bona reliqua omnia nostra regia, in summis pecuniarum quibuscunque obligata, subiecimus et subiicimus taxationi suprascriptae, quae perinde taxari et aestimari debebunt, ac aliorum subditorum nostrorum spiritualium et saecularium bona haereditaria et obligatoria taxabuntur.

Quocirca vobis omnibus palatinis, castellanis ceterisque dignitariis et officialibus ac universis subditis nostris, tam spiritualibus, quam saecularibus regni nostri praesentem constitutionem conventus generalis denuntiamus mandamusque vobis, ut illam eo ordine et modo, ut praemissum est, diligenter exequamini. Pro fide vestra ac gratia nostra non aliter facturi. Datum Cracoviae, die natali sancti Stanislai, patroni regni nostri gloriosi, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo quinto [8 V 1525], regni vero nostri anno XVIII°. Ad mandatum Regiae Maiestatis proprium.